

Немања Б. ВУКЧЕВИЋ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

МИГРАЦИЈЕ СА ПРОСТОРА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ¹ У МЕЂУНАРОДНИМ БАЗАМА ПОДАТАКА: ПАРАДОКС ТЕРИТОРИЈАЛНЕ СТАТИСТИКЕ У ТРАНСНАЦИОНАЛНОМ ДРУШТВУ**

Апстракт: Миграције са простора Косова и Метохије представљају специфичан демографски и друштвеноекономски процес савременог периода. Рад полази од питања у којој мери територијално засновани статистички показатељи могу адекватно описати друштва у условима изражене транснационалне мобилности. Циљ рада је да анализира однос између становништва на територији и популације у дијаспори кроз комбинацију више миграционих индикатора. Истраживање се заснива на секундарној анализи међународних статистичких база и обухвата податке о захтевима за азил у државама Европске уније, величини дијаспоре, обиму новчаних дознака и демографској структури становништва. Комбиновањем ових индикатора реконструира се структура миграционог система и однос између територије и дијаспоре. Резултати показују да значајан део популације пореклом са Косова и Метохије живи у иностранству, док економске и социјалне везе са матичним простором остају снажне. Истовремено, налази указују да статистички показатељи региструју одређени модел миграције, али не могу у потпуности обухватити друштвено искуство транснационалних миграција.

Кључне речи: миграције, дијаспора, дознаке, транснационални простор, Косово и Метохија.

УВОД

Миграције представљају један од најзначајнијих процеса савременог друштвеног развоја, јер истовремено утичу на демографску структуру, економске токове и просторну организацију друштва. У условима интензивне мобилности, све је више случајева у којима се друштвени живот не одвија искључиво унутар једне територије, већ се распоређује између простора порекла и простора исељавања. У таквим околностима класични статистички приступи, засновани, пре свега, на територијалној популацији, често нису довољни да прикажу ширу структуру миграционих процеса.

* ORCID 0000-0003-3682-3888, nemanja.vukcevic@iskp.ac.rs

¹ У складу са Уставом Републике Србије и Резолуцијом 1244 Савета безбедности УН, Косово и Метохија је саставни део Републике Србије.

** Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број: 451-03-33/2026-03 од 29. 1. 2026. године.

Простор Косова и Метохије представља погодан аналитички случај за испитивање овог проблема. Захватајући југозападни део Србије, односно централни део Балканског полуострва, ова територија одувек представља једну од најважнијих раскрсница и транзитни простор, у којем се отварају путеви ка Егејском и Јадранском мору и према унутрашњости Балканског полуострва (Недељковић, Јовић 1998–1999: 241–242). Подаци о захтевима за азил у Европској унији показују да су миграциони токови изражени и временски променљиви, са јасно уочљивим таласним кретањем у посматраном периоду. Истовремено, подаци о становништву рођеном на Косову и Метохији које живи у иностранству указују на постојање бројне и дуготрајно формиране дијаспоре. Додатно, обим дознака које пристижу из иностранства показује да везе између дијаспоре и матичног простора нису само симболичке или породичне, већ и снажно економске. Када се ти показатељи упореде са подацима о укупној популацији, постаје видљиво да миграције нису споредна појава, већ једна од кључних компоненти савремене демографске и друштвеноекономске структуре овог простора.

Полазећи од тога, рад поставља следеће истраживачко питање: „У којој мери територијално засновани статистички показатељи могу адекватно описати друштво у условима када значајан део популације пореклом са посматране територије живи у иностранству, а истовремено одржава стабилне економске и социјалне везе са матичним простором?“. Ово питање је важно не само због миграционе анализе, већ и због ширег методолошког проблема – како описати друштво чији су демографски и економски процеси распоређени између територије и дијаспоре. Додатно, у којој мери анализа основних индикатора миграционог система може омогућити разумевање транснационалне структуре друштва Косова и Метохије, и указати на ограничења међународне статистике у представљању савремених миграционих процеса.

Циљ рада је да, кроз комбинацију више индикатора – захтева за азил, величине дијаспоре, дознака и укупне популације – реконструише основну миграцијску структуру територије Косова и Метохије. Рад полази од претпоставке да се миграције у овом случају не могу свести на појединачне епизоде одласка становништва, већ да представљају дуготрајан и структурно важан процес који повезује територију порекла и дијаспору у шири транснационални друштвени простор.

Прилог разумевању ове ситуације је у аналитичком повезивању више различитих статистичких показатеља који се уобичајено посматрају одвојено. На тај начин могуће је истовремено сагледати миграционе токове, дугорочну структуру дијаспоре, економске ефекте миграције и демографски оквир у којем се ти процеси одвијају. Управо ова комбинована перспектива омогућава да се миграције повезане са Косовом и Метохијом анализирају не само као кретање становништва, већ као однос између територије, дијаспоре и транснационалних веза које између њих трајно делују.

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

Студије миграција све више указују на то да их није могуће адекватно разумети искључиво кроз призму једнократног пресељења становништва. Традиционални приступи, који су дуго доминирали у демографским и социоекономским анализама, полазили су од претпоставке да миграција представља промену места сталног боравка, након које се друштвени и економски живот миграната премешта у ново друштво.

У оквиру таквог приступа друштво се анализирао, пре свега, кроз оквир националне територије, док су миграције тумачене као демографски ток који мења структуру становништва у државама порекла и дестинације.

Један од најпознатијих класичних приступа је *push-pull* модел (Lee 1966), који објашњава миграције као резултат деловања фактора подстицања (за одлазак из земље порекла) и привлачења (нове средине). На тај начин миграције се тумаче, пре свега, кроз економске разлике између региона, неједнакости у нивоу развоја и могућности запослења на тржишту рада. Иако овај приступ пружа важан увид у економску логику миграционих кретања, он често није довољан за разумевање дуготрајних и структурно стабилних миграционих процеса, те се од краја двадесетог века у миграционим студијама развијају и нови аналитички приступи који наглашавају транснационалну димензију миграција.

Истраживања показују да мигранти често не прекидају своје везе са друштвом порекла након пресељења, већ истовремено учествују у друштвеним, економским и културним процесима у више различитих друштава. У том контексту, развијен је концепт транснационализма, који описује друштвене односе и праксе које повезују више држава и друштава кроз миграционе мреже (Glick Schiller et al. 1992; Vertovec 2009). Према овом приступу, мигранти одржавају активне везе са земљом порекла кроз породичне односе, економске трансфере, политичке активности и културне праксе.

Посебан значај има и концепт транснационалних друштвених поља. Према Левит и Глик Шилер (Levitt, Glick Schiller 2004), мигранти делују у друштвеним пољима који истовремено обухватају више држава и друштава. Она настају кроз мреже односа које повезују мигранте, њихове породице и институције у различитим државама. На тај начин друштвени живот се више не може анализирати искључиво у оквиру једне националне територије, већ се формирају транснационални друштвени простори, којима су повезани различити делови популације.

Блиска наведеном приступу је и теорија миграционих система, где се миграције не одвијају изоловано, већ у оквиру стабилних мрежа и институционализованих односа између територија порекла и дестинације. Миграциони системи настају кроз дугорочне историјске, економске и социјалне везе које временом доводе до формирања стабилних миграционих рута (Castles et al. 2020). Једном успостављени, овакви системи показују значајну стабилност, јер постојеће миграционе мреже олакшавају нове миграције и смањују ризике и трошкове пресељења.

Важан теоријски допринос овом приступу представља и концепт кумулативне каузалности миграција. Према Мејси и сарадницима (Massey et al. 1999), свако ново миграционо кретање повећава вероватноћу будућих миграција, јер мигранти успостављају социјалне и економске мреже које олакшавају даљу мобилност. На тај начин миграције временом постају саморепродукујући процес, који постепено повезује друштва порекла и дестинације у јединствен миграциони систем.

Наведени теоријски приступи указују да у условима дуготрајних и интензивних миграција друштва више не могу бити анализирана искључиво кроз територијалне категорије. Уместо тога, формирају се транснационални друштвени простори у којима су територија порекла и дијаспора повезане кроз демографске, економске и социјалне односе.

Дакле, у овом раду миграције се посматрају као део ширег миграционог система, у којим се уместо анализе појединачних миграцијских показатеља, анализира њихова комбинација ради реконструкције односа између територија и дијаспора, не само као демографски ток, већ као процес који обликује шири транснационални друштвени простор.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање се заснива на секундарној анализи статистичких података из релевантних међународних база које обухватају миграције и са њима у вези демографске и финансијске токове. Треба нагласити да међународне статистичке базе не евидентирају етничке групе, већ популације дефинисане административним и територијалним категоријама, што значи да се у анализи појављује статистички конструисана, а не етнички одређена популација. Због тога индикатори који се користе у анализи не описују етнички хомогену заједницу, већ статистички конструисану популацију, чије границе зависе од дефиниција примењених у одређеним базама података.

Примењен је комбиновани индикаторски приступ, који обухвата више статистичких показатеља различитих димензија миграционих процеса. Први је број захтева за азил које подносе лица са Косова и Метохије у државама Европске уније. Овај показатељ служи као индикатор миграционих токова (*flow*), јер региструје број лица која у одређеној години улазе у административни поступак тражења међународне заштите. Други је величина популације рођене на Косову и Метохији која живи у иностранству, и која представља индикатор укупног обима дијаспоре (*migrant stock*). Трећи је обим новчаних дознака које пристижу из иностранства, који указује на економску димензију миграционих процеса и финансијску повезаност између дијаспоре и друштва порекла. Четврти индикатор је укупна популација на посматраној територији, која представља демографски оквир у којем се миграциони процеси одвијају.

Проблем је што сваки индикатор мери само један сегмент процеса, што и јесте разлог због којих их комбинујемо. Важно је нагласити да доступни статистички индикатори не обухватају све облике мобилности становништва, нпр. привремене миграције, нерегистровану мобилност, неформалне финансијске трансфере.

Основни извори података који се користе у раду су: *Eurostat*, који обезбеђује податке о захтевима за азил у државама Европске уније; *World Bank. Global Bilateral Migration Database*, који садржи процене броја лица рођених у једној земљи која живе у иностранству; *World Bank. World Development Indicators*, који обезбеђује податке о дознакама, као и укупној популацији која представља демографски оквир у којем се миграциони процеси одвијају.

Такође је важно нагласити да ови статистички извори користе различите дефиниције миграционе популације. Подаци о азила заснивају се на категорији држављанства, док се процене величине дијаспоре заснивају на месту рођења. Са друге стране, подаци о дознакама мере финансијске токове из иностранства, а не број миграната. Због тога се у раду не полази од претпоставке да сви индикатори описују идентичну популацију, већ се они посматрају као комплементарни показатељи различитих аспеката миграционог система.

Емпиријски подаци представљени су у облику статистичких таблица које обухватају кључне миграционе и демографске показатеље. Подаци су организовани тако да омогуће упоредно посматрање различитих димензија миграционог процеса. На тај начин статистичке таблице не представљају само дескриптивни приказ података, већ аналитички инструмент за разумевање односа између територије и дијаспоре. Оваква методолошка поставка омогућава да се миграције анализирају као део ширег транснационалног друштвеног простора, у којем су демографски, економски и социјални процеси распоређени између територије порекла и популације која живи у иностранству.

ЕМПИРИЈСКА АНАЛИЗА МИГРАЦИОНИХ ПОКАЗАТЕЉА

Концепт миграционог система користи се као аналитички оквир. Његове основне димензије операционализују се кроз ограничен сет статистичких индикатора. У анализи се користи комбинација *stock* и *flow* индикатора.

Први анализирани индикатор односи се на број захтева за азил које су поднели лица са Косова и Метохије у државама Европске уније. Овај показатељ представља један од најпоузданијих статистичких индикатора актуелних миграционих токова, јер бележи конкретне административне захтеве за међународну заштиту у државама пријема. Подаци су преузети из базе *Eurostat* и обухватају период од 2008. до 2024. године.

Табела 1. Захтев за азил лица са Косова и Метохије у ЕУ (2008–2024)

Године	Број особа који су поднели захтев
2008.	9.350
2009.	11.500
2010.	14.270
2011.	10.935
2012.	10.355
2013.	20.215
2014.	37.895
2015.	72.450
2016.	11.645
2017.	7.375
2018.	4.780
2019.	4.200
2020.	2.245
2021.	2.405
2022.	3.185
2023.	3.045
2024.	6.620

Подаци приказани у Табели 1 (*Eurostat*) показују да број захтева за азил значајно варира током посматраног периода. Највећи број захтева регистрован је 2015. године, када је у државама Европске уније поднето више од 70.000 захтева за азил. Након тог периода долази до наглог пада броја захтева, који се у наредним

годинама стабилизује на значајно нижем нивоу. Ова динамика указује да миграциони токови не морају бити равномерни кроз време, већ се често појављују у облику миграционих таласа. Истовремено, чињеница да се захтеви за азил појављују током читавог посматраног периода указује на постојање континуираних миграционих канала између Косова и Метохије, и држава Европске уније.

Други анализирани индикатор односи се на величину дијаспоре, односно на број лица рођених на Косову и Метохији која живе у иностранству. Овај показатељ представља индикатор миграционог *stock*-а, јер омогућава увид у укупну величину популације која је током времена емигрирала и трајно се настанила у другим државама. Подаци су преузети из базе *World Bank. Global Bilateral Migration Database* и обухватају податке на сваких пет година, у периоду од 2000. до 2020. године.

Табела 2. Популација рођена на Косову и Метохији која живи у иностранству

Година	Број емиграната
2000.	703.000
2005.	760.000
2010.	826.000
2015.	898.000
2020.	955.000

Подаци у Табели 2 (*World Bank. Global Bilateral Migration Database*) показују да је број лица рођених на Косову и Метохији која живе у иностранству током посматраног периода значајно порастао. Почетком посматраног периода дијаспора је бројала нешто више од 700.000 лица, док се до 2020. године тај број приближио милиону. Овај раст указује да миграције не представљају краткотрајан демографски догађај, већ дуготрајан процес који постепено доводи до формирања бројне дијаспоре. Повећање броја лица рођених на Косову и Метохији која живе у иностранству такође указује на стабилност миграционих рута и мрежа које се временом развијају између друштва порекла и држава дестинације. Једном успостављене миграционе мреже често подстичу нове миграције, јер олакшавају приступ информацијама, тржишту рада и институционалним структурама у земљама пријема. Подаци представљају *migrant stock* према месту рођења, што значи да обухватају број особа рођених на Косову и Метохији које живе у иностранству у датој години, без обзира на њихово тренутно држављанство.

Поред укупне величине дијаспоре, важан аспект миграционог система представља и њена географска расподела. Табела 2а (прорачун аутора на основу у раду коришћених секундарних података) приказује распоред популације рођене на Косову и Метохији која живи у иностранству према главним државама дестинације. Подаци показују да је дијаспора снажно концентрисана у ограниченом броју европских држава, пре свега у државама западне Европе. Ова географска концентрација указује на постојање стабилних миграционих рута и дугорочних друштвених и економских веза између Косова и Метохије, и ових држава. Таква структура дијаспоре карактеристична је за миграционе системе у којима се миграције временом институционализују кроз породичне и социјалне мреже. Ове мреже често имају значајну улогу у подстицању нових миграционих кретања, јер смањују ризике и трошкове миграције за нове мигранте.

Табела 2а. Однос броја емиграната и популације (Eurostat 2024)

Година	Емигранти	Популација	Удео (%)
2000.	703.000	1.700.000	41,4
2005.	760.000	1.740.000	43,7
2010.	826.000	1.780.000	46,4
2015.	898.000	1.790.000	50,2
2020.	955.000	1.780.000	53,7

Такође, ова табела показује да удео дијаспоре континуирано расте. То значи да је до 2020. године, више од половине популације рођене на Косову и Метохији живело у иностранству. То је један од највиших удела емиграције у Европи.

Табела 2б. Географска структура дијаспоре

Држава	Број имиграната
Немачка	246.000
Швајцарска	168.000
Италија	118.000
Аустрија	88.000
Сједињене Америчке Државе	75.000

Подаци у Табели 2б (прорачун аутора на основу у раду коришћених секундарних података) указују на изразиту географску концентрацију косовско-метохијске дијаспоре у државама западне Европе. Највећи број особа рођених на Косову и Метохији живи у Немачкој и Швајцарској, док значајне заједнице постоје и у Италији и Аустрији. Сједињене Америчке Државе представљају најважнију дестинацију изван европског континента. Дистрибуција дијаспоре (4 државе) указује на историјске миграционе руте, колонизацију миграционих мрежа, снагу социјалних мрежа миграције, што иде у прилог *Network theory of migration* (Massey et al. 1999), и *Migration systems theory* (Castles et al. 2020).

Трећи анализирани индикатор односи се на новчане дознаке које пристижу из иностранства. Дознаке представљају један од највидљивијих економских аспеката миграција, јер одражавају финансијске токове који повезују дијаспору и друштво порекла. Подаци су преузети из базе *World Bank. World Development Indicators* и одnose се на укупан износ личних трансфера који пристижу из иностранства.

Табела 3. Дознаке из иностранства (World Bank 2024)

Година	Дознаке (USD)
2000.	276.000.000
2005.	457.000.000
2010.	584.000.000
2015.	772.000.000
2020.	1.148.000.000

Табела 3 (*World Bank. World Development Indicators*) приказује износ трансфера новца које су становници Косова и Метохије примили из иностранства, и указује на континуирани раст, при чему се укупни износ повећао са приближно 276 милиона америчких долара почетком периода на више од 1,1 милијарде долара у 2020. години.

Табела 3а (прорачун аутора на основу у раду коришћених секундарних података) мери новчане трансфере које резиденти једне економије примају од појединаца који живе у иностранству и представља стандардни показатељ економског значаја миграције.

Табела 3а. Просечне дознаке по емигранту

Година	По емигранту, USD
2000.	392
2005.	601
2010.	707
2015.	860
2020.	1.202

Подаци показују стабилан и континуиран раст дознака током посматраног периода. Просечан износ новца који дијаспора шаље по емигранту значајно расте током времена, што указује на то да није растао само број миграната, него и интензитет финансијских трансфера, дакле, и на све значајнију економску улогу дијаспоре у финансијским токовима према пореклу. Дознаке представљају канал кроз који се одржавају финансијске везе између миграната и њихових породица, али истовремено и значајан извор прихода за локалну економију.

Досадашња анализа миграционих токова, величине дијаспоре и финансијских трансфера указује на снажну и дугорочну повезаност миграције са друштвеноекономским процесима на Косову и Метохији. Међутим, ови показатељи добијају пун аналитички смисао тек када се посматрају у односу на укупну величину популације. Наиме, број емиграната или обим дознака сам по себи не говори довољно о релативном значају миграције уколико се не узме у обзир демографски оквир у којем се ти процеси одвијају. Због тога је, поред анализе миграционих токова и економских трансфера, потребно сагледати и кретање укупног становништва. У том контексту, следећа Табела 4 (*World Bank. World Development Indicators*) приказује динамику укупне популације Косова и Метохије у посматраном периоду, чиме се обезбеђује демографска основа за интерпретацију претходно анализираних миграционих индикатора.

Табела 4. Укупна популација територије Косова и Метохије (World Bank 2024)

Година	Становништво
2000.	1.700.000
2005.	1.740.000
2010.	1.781.000
2015.	1.788.000
2020.	1.770.000

У периоду 2000–2020. године, подаци показују релативно стабилан број становника током посматраног периода, са благим растом до средине посматраног интервала и благим падом у последњим годинама. Када се Табела 4 посматра заједно са претходним резултатима, добија се јаснији демографски контекст миграције, па тако, иако број емиграната и финансијски трансфери из дијаспоре показују континуирани раст, укупна популација остаје релативно стабилна. Овакав образац указује на снажан утицај миграције на демографску структуру, при чему значајан део становништва живи у иностранству, док истовремено одржава интензивне економске и друштвене везе са земљом порекла. Укупна популација током посматраног периода релативно је стабилна и креће се у распону од приближно 1,7 до 1,8 милиона становника. Ова стабилност указује да се укупна демографска структура територије није драматично мењала у посматраном периоду.

Међутим, када се ови подаци упореде са подацима о величини дијаспоре, постаје јасно да значајан део популације пореклом са ове територије живи изван њених граница. Овакав однос указује да демографска структура друштва није ограничена искључиво на популацију која живи на територији, већ обухвата и бројну дијаспору која остаје повезана са матичним простором.

Овај скуп статистичких показатеља омогућава да се уочи шира структура миграционог система. Подаци о азилу указују на динамику савремених миграционих токова, подаци о дијаспори показују дугорочну структуру миграционог становништва, док дознаке указују на снажне економске везе између дијаспоре и друштва порекла. Када се ови индикатори посматрају заједно са подацима о укупној популацији, постаје видљиво да миграције представљају једну од кључних структурних карактеристика савременог друштва. Као такве, оне представљају основу за даљу анализу у наредном делу рада, у којем се разматрају резултати и њихове шире теоријске импликације за разумевање односа између територије и дијаспоре.

Даке, емпиријски подаци показују релативно малу популацију на територији, веома велику и стабилну дијаспору, континуиран азилни притисак, и снажне дознаке, што би могло указивати на то да друштво функционише као транснационални систем, а не као затворена популација.

АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА

Емпиријски подаци представљени у претходном делу рада омогућавају да се миграциони процеси посматрају кроз више међусобно повезаних индикатора, динамику миграционих токова, величину дијаспоре, економске ефекте миграције и демографски контекст у којем се ови процеси одвијају.

Први важан налаз односи се на динамику захтева за азил. Резултати указује да миграције не следе линеарну динамику, већ да су често повезане са ширим економским и политичким околностима у региону и Европи. Највећи број захтева за азил регистрован је у периоду изражене миграционе кризе средином претходне деценије, након чега долази до наглог пада и стабилизације на знатно нижем нивоу.

Нпр. пораст захтева за азил лица са Косова и Метохије у периоду 2013–2015. године временски се поклапа са широм европском миграционом кризом и интензивирањем миграционих кретања дуж Балканске руте, док нагли пад након 2016. године кореспондира са затварањем ове руте и рестриктивнијим политикама азила у државама Европске уније.

Други важан резултат односи се на величину дијаспоре. Подаци показују да значајан број лица рођених на Косову и Метохији живи у иностранству и да се тај број током времена повећавао. Овај налаз указује да миграције нису краткотрајан демографски догађај, већ дуготрајан процес који доводи до формирања стабилне и бројне дијаспоре.

Трећи важан аспект миграционог система представљају дознаке из иностранства.

Раст обима новчаних дознака указује да дијаспора има важну економску улогу у функционисању друштва порекла. Дознаке представљају један од највидљивијих механизма транснационалне повезаности, јер омогућавају континуирани пренос финансијских ресурса између дијаспоре и матичног друштва.

Уочавамо и својеврсни парадокс. Ако емпиријски подаци указују на следећу структуру: велики број емиграната, велике дознаке, стабилна дијаспора, релативно стабилна популација у земљи, како је могуће да дијаспора расте, а популација на територији остаје релативно стабилна? Ако раст дијаспоре не мора доводи до пада популације на територији, то значи да се дијаспора формира кумулативно. Поред тога, демографску структуру истовремено обликују природни прираштај и повратне миграције. Миграционе мреже и кумулативна динамика миграције могу дугорочно одржавати и ширити миграционе токове чак и након иницијалних таласа емиграције (Massey et al. 1999). Истовремено, савремене студије миграција показују да се популације све чешће организују као транснационални системи, у којима значајан део становништва живи ван територије порекла, док демографска и економска динамика друштва остаје снажно повезана са дијаспором (de Haas 2010; King 2010; Castles et al. 2020).

Други парадокс, условно речено, јесте да је дијаспора приближно половина популације, дакле, више од половине становништва живи у иностранству. Када се подаци о дијаспори и миграционим токовима (индиректно и економски индикатор дознака) упореде са подацима о укупном броју становника на територији, види се да велики део популације пореклом са Косова и Метохије, заправо, живи ван те територије. То указује да друштвени и економски процеси нису ограничени искључиво на територију, већ се одвијају у ширем простору који обухвата и популацију у дијаспори, што значи да део друштвених и економских процеса повезаних са Косовом и Метохијом настаје ван територије Косова и Метохије. Оваква ситуација демографски је изузетно ретка у свету. Међутим, поставља се питање: „Ако више од половине становништва живи у иностранству, да ли популациона статистика уопште описује друштво?”. Из тога произлази још шире питање: „Да ли се друштво може анализирати искључиво кроз статистику становништва на одређеној територији, у условима када значајан део његове демографске и економске динамике функционише у транснационалном простору?”.

У том контексту појављује се и трећи, својеврсни методолошки парадокс. Статистички системи углавном бележе становништво унутар територије или појединачне облике миграционе мобилности, као што су азил или финансијски трансфери.

Међутим, када се ови индикатори посматрају заједно, постаје видљиво да они опишују различите аспекте истог процеса – дуготрајног формирања транснационалног друштвеног простора. Статистика региструје одређени модел миграције, док друштво живи искуство миграције. Не постоји јединствена статистика миграције, али она учествује у конституисању друштвене реалности. Овакве тезе су ретке, али се могу наћи, нпр. у *Politics of Large Numbers* (Desrosières 1998). Дакле, што је већи удео становништва који живи у дијаспори, то територијалне статистике постају мање способне да прикажу стварну структуру друштва. Друштвени живот се у таквим условима распоређује између више држава и више простора, док статистички системи углавном остају везани за територијалне категорије. То значи да статистичке категорије обликују начин на који разумемо друштво, али ако се друштво трансформише (нпр. постане транснационално, као у нашем случају) онда статистика почиње да касни за реалношћу.

ЗАКЉУЧАК

Полазећи од питања у којој мери територијално засновани статистички показатељи могу адекватно описати друштва са израженим миграционим процесима, овај рад је анализирао однос између становништва на територији и популације која живи у дијаспори. Комбинујући више различитих индикатора, захтеве за азил, величину дијаспоре, обим дознака и укупну популацију, анализа је показала да миграције у овом случају не представљају изолован демографски ток, већ дуготрајан и структурно важан процес који обликује друштвени и економски простор.

Неколико је кључних налаза. Прво, постојање бројне дијаспоре и њена географска концентрација указују на стабилне миграционе мреже и дуготрајне миграционе руте. Друго, динамика захтева за азил показује да миграциони токови имају таласни карактер, али истовремено указује на постојање континуираних канала мобилности. Треће, растући обим дознака потврђује снажну економску повезаност између дијаспоре и друштва порекла. Посматрани заједно, ови резултати указују да се друштвени и економски процеси не одвијају искључиво унутар територијалних граница, већ у ширем транснационалном простору, који обухвата и популацију дијаспоре. У таквим условима дијаспора не представља само последицу миграције већ структурни демографски и економски сегмент друштва.

Истовремено, анализа указује и на ограничења међународних статистичких приступа. Пошто се већина демографских и економских статистика заснива на територијалним категоријама, они могу пружити само делимичну слику друштва у условима дуготрајних и интензивних миграција. Због тога је за разумевање оваквих процеса неопходно комбиновати различите типове статистичких показатеља и посматрати однос између територијалне популације и дијаспоре. У том смислу, овај рад указује на значај приступа који миграције посматра као структурални процес који обликује транснационални друштвени простор. Даља истраживања могла би продубити ову перспективу кроз анализу миграционих мрежа, институционалних веза између дијаспоре и друштва порекла и дугорочних демографских последица миграција.

ИЗВОРИ

- Eurostat 2024: Asylum and managed migration database. Eurostat <<https://ec.europa.eu/eurostat>>. [30. 1. 2026].
- World Bank 2024: Migration and Remittances Data. World Bank <<https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues>>. [10. 2. 2026].
- World Bank 2024: World Development Indicators. World Bank <<https://data.worldbank.org>>. [20. 1. 2026].

ЛИТЕРАТУРА

- Castles et al. 2020: Stephen Castles, Hein de Haas, Mark J. Miller. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. London : Red Globe Press.
- De Haas 2010: Hein de Haas. "Migration and Development: A Theoretical Perspective". *International migration review*. 44 (1), 227–264. <<https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00804.x>>. [25. 1. 2026].
- Desrosières 1998: Alain Desrosières. *The Politics of Large Numbers: A History of Statistical Reasoning*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Glick Schiller et al. 1992: Nina Glick Schiller, Linda Basch, Cristina Blanc-Szanton. *Towards a transnational perspective on migration: race, class, ethnicity, and nationalism reconsidered*. New York: New York Academy of Sciences.
- King et al. 2010: Russell King, Richard Black, Michael Collyer, Anthony Fielding, and Ronald Skeldon. *The Atlas of Human Migration: Global Patterns of People on the Move*. London: Earthscan.
- Lee 1966: Everett S. Lee. "A Theory of Migration". *Demography*. 3 (1), 47–57.
- Levitt, Glick Schiller 2004: Peggy Levitt, Nina Glick Schiller. "Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society". *International Migration Review*. 38 (3), 1002–1039. <<https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00227.x>>. [27. 1. 2026].
- Massey et al. 1999: Douglas S. Massey, Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino, J. Edward Taylor. *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: Oxford University Press.
- Недељковић, Јовић 1998–1999: Недељковић Славиша, Горан С. Јовић. „Историјско-географски поглед на демографске карактеристике Косова и Метохије крајем XIX и XX века”. *Башкиња*, св. 9–10, 241–251.
- Ratha 2013: Dilip Ratha. "The Impact of Remittances on Economic Growth and Poverty Reduction". *Policy Brief*. 8 (1), 1–13.
- Vertovec 2009: Steven Vertovec. *Transnationalism*. London and New York: Routledge.

Nemanja B. VUKČEVIĆ

MIGRATION FROM TERRITORY OF KOSOVO AND МЕТОHIЈА
IN INTERNATIONAL DATABASES: THE PARADOX OF TERRITORIAL
STATISTICS IN A TRANSNATIONAL SOCIETY

SUMMARY

Migration from Kosovo and Metohija represents a distinctive demographic and socio-economic process of the contemporary period. This paper examines which territorially based statistical indicators can adequately describe societies characterized by intensive migration and large diaspora populations. The study analyzes the relationship between the population residing on the territory and the population living abroad by combining several migration indicators. The research is based on a secondary

analysis of international statistical databases and includes data on asylum applications in European Union countries, the size of the diaspora, the volume of remittances, and overall population figures.

The results indicate several important patterns. First, the existence of a large diaspora and its geographical concentration suggests the presence of stable migration networks and long-established migration routes. Second, the dynamics of asylum applications reveal a wave-like character of migration flows, while simultaneously indicating the persistence of continuous mobility channels. Third, the growing volume of remittances confirms strong economic ties between the diaspora and the society of origin. Taken together, these findings demonstrate that social and economic processes related to Kosovo and Metohija do not occur exclusively within territorial borders, but rather unfold within a broader transnational space that encompasses diaspora populations. In this context, the diaspora appears not merely as a consequence of migration but as a structural demographic and economic component of society.

The analysis also highlights the limitations of international statistical approaches. Since most demographic and economic statistics are organized around territorial categories, they provide only a partial picture of societies shaped by long-term migration. Statistical systems record a specific model of migration, whereas societies experience migration as a complex, transnational reality. When a significant share of the population lives abroad, territorial statistics become less capable of capturing the actual structure of society. Consequently, understanding such processes requires combining multiple indicators and examining the relationship between territorial populations and diasporic communities.

Keywords: migration, diaspora, remittances, transnational space, Kosovo and Metohija.

